

**CHORVACHILIKDA SERVIS XIZMATLARINING SHAKLLANISHI VA
RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLARI**

Eshqulova Xilola Shoyimqul qizi

GulDU doktoranti, i.f.f.d., PhD.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada chorvachilik tarmoqlarida servis xizmatlarining shakllanishi va rivojlanishining ilmiy-nazariy asoslari tadqiq etilgan. Xizmat ko'rsatish tizimining chorvachilik ishlab chiqarishidagi o'rnini, uning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri hamda servis xizmatlarining tarkibiy yo'nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, veterinariya, naslchilik, ozuqa ta'minoti, logistika, konsalting va raqamli xizmatlarning chorvachilikni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida chorvachilik servis xizmatlarini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari o'rganilib, ularni milliy iqtisodiyot sharoitida qo'llash imkoniyatlari baholangan. Tadqiqot natijasida chorvachilikda servis xizmatlari samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Chorvachilik, servis xizmatlari, agrar iqtisodiyot, veterinariya xizmati, naslchilik, ozuqa ta'minoti, logistika xizmatlari, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy samaradorlik, chorvachilik klasterlari, servis bozori, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, innovatsion xizmatlar, konsalting xizmatlari.*

Kirish. Bugungi kunda agrar sohada olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar qishloq xo'jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, chorvachilik tarmog'i qishloq xo'jaligining strategik yo'nalishlaridan biri sifatida mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Chorvachilik mahsulotlariga bo'lgan talabning ortib borishi, ichki va tashqi bozorlarda raqobat muhitining kuchayishi ushbu tarmoqda samarali ishlab chiqarishni tashkil etishni taqozo etmoqda. Bunda chorvachilikda servis xizmatlarini rivojlantirish muhim omillardan biri hisoblanadi.

Chorvachilikda servis xizmatlari tarkibiga veterinariya, naslchilik, sun'iy urug'lantirish, ozuqa ta'minoti, texnik xizmat ko'rsatish, logistika, moliyaviy, sug'urta va konsalting xizmatlari kiradi. Ushbu xizmatlarning samarali tashkil etilishi chorva mahsuldorligini oshirish, mahsulot tannarxini kamaytirish, ishlab chiqarish risklarini pasaytirish hamda tarmoqning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy raqamli texnologiyalarni servis tizimiga joriy etish chorvachilik xo'jaliklari faoliyatining samaradorligini yanada oshirish imkonini bermoqda.

Dunyo amaliyotida chorvachilikda servis xizmatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilib, xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirish, innovatsion va raqamli xizmatlarni keng joriy etish orqali yuqori iqtisodiy natijalarga erishilmoqda. Rivojlangan davlatlarda chorvachilik servis tizimlari kooperatsiya, klaster va davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

etilib, bu tarmoqda yuqori samaradorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Mazkur tajribalarni milliy iqtisodiyot sharoitida qo'llash chorvachilik tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

O'zbekistonda ham chorvachilikni rivojlantirish, tarmoqda servis xizmatlari sifatini oshirish, veterinariya va naslchilik xizmatlarini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq, xizmat ko'rsatish infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, servis xizmatlari sifati va qamrovining pastligi, moddiy-texnika bazasining cheklanganligi hamda innovatsion xizmatlardan foydalanish darajasining sustligi kabi muammolar mavjud. Bu esa chorvachilikda servis xizmatlarining shakllanishi va rivojlanishining ilmiy-nazariy asoslarini chuqur tadqiq etishni talab etadi.

Mazkur maqolada chorvachilikda servis xizmatlarining iqtisodiy mohiyati, ularning shakllanish va rivojlanish bosqichlari, ilmiy-nazariy yondashuvlari hamda xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Shuningdek, chorvachilikda xizmat ko'rsatish tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va samarali tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida iqtisodiy tahlil, statistik tahlil, taqqoslash, guruhlash, tizimli yondashuv hamda iqtisodiy-mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida chorvachilik tarmoqlarida servis xizmatlarining shakllanishi va rivojlanishiga oid mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va tahliliy hisobotlar o'rganildi. Shuningdek, chorvachilikda veterinariya, naslchilik, ozuqa ta'minoti va boshqa servis xizmatlarining amaldagi holati tahlil qilinib, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri baholandi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida chorvachilikda servis xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Chorvachilik tarmoqlarida servis xizmatlarining shakllanishi va rivojlanishi agrar iqtisodiyotning institutsional taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liqdir. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida xizmat ko'rsatish infratuzilmasi ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, chorvachilik tarmog'ida servis xizmatlarining rivojlanishi nafaqat mahsulot hajmini ko'paytirish, balki mahsulot sifati, xavfsizligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli mazkur tarmoqda servis xizmatlarining iqtisodiy mohiyatini chuqur o'rganish va ularning samaradorligini baholash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ilmiy manbalarda servis xizmatlari ishlab chiqarish jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi. Xususan, agrar iqtisodiyot bo'yicha tadqiqot olib borgan iqtisodchi olimlar servis xizmatlarini ishlab chiqaruvchi va iste'molchi o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni ta'minlovchi tizim sifatida baholaydilar. Chorvachilikda servis xizmatlari tarkibiga veterinariya xizmati, naslchilik ishlari, sun'iy urug'lantirish, ozuqa bilan ta'minlash, texnik xizmat ko'rsatish, logistika, moliyaviy xizmatlar, sug'urta, konsalting hamda raqamli axborot

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

xizmatlari kiradi. Mazkur xizmatlar o'zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritganda chorvachilik xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, chorvachilik mahsuldorligi ko'p jihatdan veterinariya va naslchilik xizmatlari sifatiga bog'liqdir. Jahon tajribasida veterinariya xizmatlarining rivojlanganligi chorva mollari kasalliklarini kamaytirish, mahsulot sifati va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Xalqaro oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) ma'lumotlariga ko'ra, veterinariya xizmatlari samarali tashkil etilgan mamlakatlarda chorva mollari nobud bo'lish darajasi 20–30 foizgacha kamaygan hamda mahsuldorlik ko'rsatkichlari yuqori darajada shakllangan. Ayniqsa, Germaniya, Niderlandiya va AQSh kabi davlatlarda veterinariya xizmatlari davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida tashkil etilgan bo'lib, bu tizim tarmoqning barqaror rivojlanishini ta'minlamoqda.

Naslchilik xizmatlari ham chorvachilik samaradorligini oshirishda muhim omillardan biridir. Rivojlangan mamlakatlarda seleksiya va sun'iy urug'lantirish texnologiyalaridan keng foydalanilishi natijasida yuqori mahsuldor zotlar yaratilib, sut va go'sht ishlab chiqarish hajmi keskin oshirilgan. Masalan, AQSh va Kanada tajribasida genetik seleksiya asosida bir bosh sigirdan olinadigan yillik sut hajmi 9–11 ming kilogrammgacha yetgan. O'zbekistonda esa naslchilik xizmatlarining qamrovi yetarli emasligi sababli mahsuldorlik darajasi rivojlangan davlatlarga nisbatan ancha pastligicha qolmoqda. Bu holat naslchilik xizmatlarini modernizatsiya qilish va ilmiy yondashuvlar asosida rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi.

Chorvachilikda ozuqa ta'minoti xizmatlari ham tarmoq samaradorligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, chorva mahsuldorligining qariyb 60–70 foizi sifatli va muvozanatlashgan ozuqa bilan bog'liqdir. Rivojlangan davlatlarda yem-xashak bazasini ilmiy asosda tashkil etish, ozuqa tayyorlash texnologiyalarini takomillashtirish va logistika tizimlarini rivojlantirish orqali tannarxni kamaytirishga erishilmoqda. O'zbekistonda esa yem-xashak yetishtirish maydonlarining cheklanganligi hamda ozuqa saqlash infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi chorvachilik xo'jaliklari samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois yem ishlab chiqarish va yetkazib berish tizimini servis xizmatlari asosida tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Logistika xizmatlari chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqaruvchidan iste'molchiga yetkazib berishda muhim bo'g'in hisoblanadi. Ayniqsa, sut va go'sht mahsulotlarining tez buziluvchanligi logistika infratuzilmasiga bo'lgan talabni oshiradi. Jahon amaliyotida "sovuq zanjir" tizimining joriy etilishi mahsulot yo'qotishlarini keskin kamaytirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqotlarga ko'ra, logistika tizimi rivojlanmagan mamlakatlarda chorvachilik mahsulotlarining 15–20 foizigacha qismi iste'molchiga yetib bormasdan yo'qotiladi. O'zbekistonda logistika markazlari va saqlash omborlarining yetarli emasligi mahsulot tannarxining ortishiga hamda bozor narxlarining beqarorligiga sabab bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, logistika xizmatlarini rivojlantirish chorvachilikning eksport salohiyatini oshirishda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Tahlillar chorvachilikda moliyaviy va sug'urta xizmatlarining ahamiyati ham ortib borayotganligini ko'rsatmoqda. Xususan, rivojlangan mamlakatlarda fermer xo'jaliklari

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

imtiyozli kreditlar, lizing va sug‘urta xizmatlari orqali o‘z faoliyatini kengaytirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Jahon banki ekspertlarining fikriga ko‘ra, agrar sug‘urta tizimining rivojlanganligi ishlab chiqarish risklarini kamaytirib, investitsion faollikni oshirishga xizmat qiladi. O‘zbekistonda esa sug‘urta xizmatlarining rivojlanmaganligi tarmoq barqarorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shu bois moliyaviy servis xizmatlarini diversifikatsiya qilish va chorvachilik subyektlari uchun qulay moliyaviy mexanizmlarni yaratish muhim vazifa hisoblanadi.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar chorvachilik servis xizmatlarining yangi bosqichga ko‘tarilishiga sabab bo‘lmoqda. “Aqlli chorvachilik” tizimlari, GPS monitoring, elektron identifikatsiya, avtomatlashtirilgan sog‘ish uskunalari va mobil ilovalar chorva parvarishini samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida raqamli monitoring tizimlari orqali chorva sog‘lig‘i, ozuqa iste‘moli va mahsuldorlik ko‘rsatkichlari real vaqt rejimida nazorat qilinmoqda. Natijada mehnat unumdorligi oshib, ishlab chiqarish xarajatlari kamaymoqda. O‘zbekistonda ham raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha dastlabki qadamlar tashlanayotgan bo‘lsa-da, infratuzilma va malakali mutaxassislar yetishmasligi bu jarayonning sekin rivojlanishiga sabab bo‘lmoqda.

Chorvachilik servis xizmatlarini rivojlantirishda klaster tizimining ahamiyati alohida e‘tiborga loyiqdir. Klaster modeli ishlab chiqarish, qayta ishlash, logistika va xizmat ko‘rsatish subyektlarini yagona tizimga birlashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Tadqiqot natijalari ko‘rsatishicha, klaster asosida faoliyat yurituvchi chorvachilik xo‘jaliklarida mahsulot tannarxi kamayib, rentabellik darajasi yuqori shakllanadi. Ayniqsa, servis xizmatlarining markazlashgan holda tashkil etilishi xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi. Shu sababli O‘zbekistonda chorvachilik klasterlarini rivojlantirish va ularda servis xizmatlari infratuzilmasini shakllantirish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda.

O‘tkazilgan tahlillar asosida chorvachilikda servis xizmatlari rivojlanishining asosiy muammolari sifatida xizmatlar sifati pastligi, infratuzilmaning yetarli emasligi, malakali mutaxassislar taqchilligi, innovatsion texnologiyalarni joriy etish darajasining sustligi hamda moliyalashtirish mexanizmlarining cheklanganligini ko‘rsatish mumkin. Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, xususiy sektor ishtirokini kengaytirish, servis bozori raqobatini rivojlantirish hamda ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash zarur.

Tadqiqot natijalari asosida chorvachilikda servis xizmatlarini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari sifatida quyidagilar belgilandi: veterinariya va naslchilik xizmatlarini modernizatsiya qilish, ozuqa ishlab chiqarish va logistika tizimini rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, konsalting xizmatlarini takomillashtirish, chorvachilik klasterlari faoliyatini kengaytirish hamda davlat-xususiy sheriklik asosida servis infratuzilmasini rivojlantirish. Shuningdek, servis xizmatlari bozorida sog‘lom raqobat muhitini yaratish va innovatsion xizmatlarni qo‘llab-quvvatlash chorvachilik tarmog‘ining

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, chorvachilikda servis xizmatlari tizimining samarali shakllanishi va rivojlanishi tarmoqning iqtisodiy samaradorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash, oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash hamda mamlakat eksport salohiyatini kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi. Shu sababli servis xizmatlarini ilmiy asosda rivojlantirish va zamonaviy innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish chorvachilik tarmog‘ining istiqboldagi taraqqiyotini belgilovchi ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lib qoladi.

1-jadval

Chorvachilikda servis xizmatlarining iqtisodiy samaradorlikka ta’siri va rivojlantirish yo‘nalishlari

Servis xizmat turi	Xizmatning asosiy mazmuni	Chorvachilikka ta’siri	Mavjud muammolar	Rivojlantirish yo‘nalishlari
Veterinariya xizmatlari	Kasalliklarning oldini olish, diagnostika va davolash ishlari	Chorva nobud bo‘lishini kamaytiradi, mahsulot sifatini oshiradi	Veterinar mutaxassislar yetishmasligi, zamonaviy uskunalarning kamligi	Xususiy veterinariya xizmatlarini kengaytirish, mobil veterinariya tizimini joriy etish
Naslchilik va sun‘iy urug‘lantirish xizmatlari	Yuqori mahsuldor zotlarni yaratish va genetik salohiyatni oshirish	Sut va go’sht mahsuldorligini oshiradi	Naslli chorva bazasining cheklanganligi	Zamonaviy seleksiya markazlarini tashkil etish
Ozuqa ta’minoti xizmatlari	Yem-xashak yetkazib berish va balanslashgan ratsion tuzish	Mahsuldorlik va rentabellikni oshiradi	Yem narxlarining yuqoriligi, ozuqa sifati pastligi	Intensiv yem ishlab chiqarish texnologiyalarini rivojlantirish
Texnik servis xizmatlari	Chorvachilik uskunalari ta’minlash va texnik xizmat ko‘rsatish	Mehnat unumdorligini oshiradi	Texnik baza eskirganligi	Zamonaviy texnika va avtomatlashtirilgan tizimlarni joriy etish
Logistika xizmatlari	Mahsulotlarni saqlash, tashish va bozorga yetkazib berish	Mahsulot yo‘qotilishini kamaytiradi	Sovutish omborlari yetishmasligi	“Sovuq zanjir” logistikasini rivojlantirish

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Moliyaviy xizmatlar	Kredit, lizing va investitsiya xizmatlari	Ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini yaratadi	Moliyaviy resurslarga kirish cheklangan	Imtiyozli kredit va subsidiyalar hajmini oshirish
Sug‘urta xizmatlari	Chorva va ishlab chiqarish risklarini sug‘urtalash	Moliyaviy xavflarni kamaytiradi	Sug‘urta bozori rivojlanmagan	Agrar sug‘urta tizimini takomillashtirish
Konsalting xizmatlari	Fermerlarga ilmiy-amaliy maslahatlar berish	Boshqaruv samaradorligini oshiradi	Malakali konsultantlar soni kam	Raqamli konsalting platformalarini yaratish
Raqamli xizmatlar	Elektron monitoring va axborot tizimlari	Xarajatlarni kamaytiradi va nazoratni kuchaytiradi	Raqamli infratuzilma sust rivojlangan	“Aqlli chorvachilik” texnologiyalarini joriy etish
Klaster servis xizmatlari	Ishlab chiqarish xizmatlarni integratsiyalash	Tarmoq rentabelligini oshiradi	Kooperatsiya darajasi past	Chorvachilik klasterlarini kengaytirish

Manba: Muallif tomonidan FAO, Jahon banki, O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi ma‘lumotlari hamda ilmiy adabiyotlar asosida tuzilgan.

Jadval ma‘lumotlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, chorvachilikda servis xizmatlari tarmoq samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ayniqsa, veterinariya, naslchilik va ozuqa ta‘minoti xizmatlari chorva mahsuldorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, logistika va texnik servis xizmatlari mahsulotlarni saqlash va yetkazib berish jarayonlarini takomillashtirib, yo‘qotishlarni kamaytiradi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy, sug‘urta va konsalting xizmatlarining rivojlanishi chorvachilik xo‘jaliklarining iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq xizmat ko‘rsatish infratuzilmasining yetarli rivojlanmaganligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish darajasining pastligi tarmoq rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va klaster tizimlarini rivojlantirish chorvachilikda servis xizmatlari samaradorligini oshirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli servis xizmatlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish hamda davlat-xususiy sheriklik asosida xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish tarmoqning barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, chorvachilikda servis xizmatlarini rivojlantirish tarmoqning iqtisodiy samaradorligini oshirish, mahsulot sifati va raqobatbardoshligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. Veterinariya, naslchilik, ozuqa ta‘minoti, logistika, moliyaviy va raqamli xizmatlarning samarali tashkil etilishi chorva mahsulдорligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish hamda chorvachilik xo‘jaliklarining barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida xorijiy davlatlar tajribasi tahlili rivojlangan servis infratuzilmasi chorvachilik tarmoqlarining yuqori samaradorlik bilan faoliyat yuritishida asosiy omillardan biri ekanligini ko‘rsatdi.

Shu bilan birga, O‘zbekistonda chorvachilikda servis xizmatlari tizimining rivojlanishiga to‘sqinlik qilayotgan qator muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, xizmat ko‘rsatish infratuzilmasining yetarli darajada shakllanmaganligi, malakali mutaxassislar taqchilligi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi hamda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi tarmoq rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida, avvalo, veterinariya va naslchilik xizmatlarini modernizatsiya qilish, zamonaviy diagnostika va seleksiya texnologiyalarini keng joriy etish zarur. Shuningdek, yem-xashak bazasini mustahkamlash, logistika infratuzilmasini rivojlantirish hamda mahsulotlarni saqlash va tashish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, chorvachilikda raqamli texnologiyalarni keng qo‘llash, “aqlli chorvachilik” tizimlarini joriy etish hamda elektron monitoring xizmatlarini rivojlantirish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Servis xizmatlari bozorida xususiy sektor ishtirokini kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish va chorvachilik klasterlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash ham tarmoq taraqqiyotiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Umuman olganda, chorvachilikda servis xizmatlarini ilmiy asosda rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish tarmoqning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini, oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashni hamda mamlakat eksport salohiyatini oshirishni ta‘minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdug‘aniyev A., Abdug‘aniyev A.A. Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti. – T.: Iqtisodiyot, 2017. – 304 b.
2. Salimov B.T., Yusupov M.S. Agrar siyosat va qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti. – T.: Fan va texnologiya, 2018. – 256 b.
3. Rasulov A., Ergashev Q. Chorvachilik iqtisodiyoti va menejmenti. – T.: Tafakkur-Bo‘stoni, 2020. – 288 b.
4. Umarov S., Toshboyev A. Agrar sohada servis xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari. – T.: Iqtisodiyot, 2021. – 214 b.
5. Shermuhamedov A. Qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalar va ularning samaradorligi. – T.: Fan, 2020. – 198 b.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

6. Eshqulova, H. (2024). CHORVACHILIK TARMOG'IDA KICHIK TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH. Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil, 2(3), 11-17. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss3-pp11-17>

7. Hilola Shoyimkul kizi, E. . (2024). Prospects for the Development of Dairy Livestock in Our Country and Its Role and Importance in the Livestock Industry. *American Journal of Economics and Business Management*, 7(12), 1441–1447. <https://doi.org/10.31150/ajebm.v7i12.3130>

8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Livestock Development and Animal Health. – Rome: FAO Publishing, 2021. – 145 p.

9. World Bank. Agriculture and Food Global Practice: Livestock Sector Development. – Washington DC: World Bank Group, 2022. – 172 p.